

7. Лісовенко А. Ф. Психологічне благополуччя особистостей, схильних та несхильних до заздрощів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип.2. Т.1. С. 85 - 90.

8. Яковенко А. В. Управлінська діяльність і проблема заздрості: очевидна неочевидність. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління*. 2014. №. 15. Вип. 281. С. 42-48.

9. Яланська С. П. Формування та розвиток особистості: конструктивні й деструктивні фактори. *Педагогічні науки : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка*. 2015. Вип. 64. С.17 – 21.

Науковий керівник: Ламаш Ірина Володимирівна, доцент кафедри соціології та психології факультету №6 Харківський національний університет внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

Онацька Валерія Дмитрівна,

слухач магістратури факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА СИМПТОМОКОМПЛЕКСУ РЕФЛЕКСИВНОСТІ У ВИХОВАНЦІВ ЛІЦЕЮ «ПРАВООХОРОНЕЦЬ»

Проблема феномену рефлексії є однією з провідних тем сучасної психології, оскільки саме рефлексія є однією з найбільш унікальних якостей людини, які роблять її вищою істотою серед інших живих істот. Вперше поняття рефлексії з'явилося в філософії, але на даний момент воно перебуває у фокусі фахівців з багатьох сфер діяльності - філософії, психології, педагогіки тощо.

Аналіз робіт по психології рефлексивності показує, що традиційно цей феномен вивчається у широкому колі напрямів: діяльнісному (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв); в контексті проблематики психології мислення (Ю. Н. Кулюткін, В. В. Давидов,

В. Ю. Степанов); комунікативному підході (А. Ліпман, В.С. Біблер, С. Ю. Курганов); педагогічному (А. З. Зак, А. В. Захарова, О. С. Анісімов); особистісному (О. Ф. Лазурський, Т.Є. Самулевич, Ф.Ю. Василюк); генетичному (С. Д. Максименко, Ж. Піаже, Є.І. Ісаєв); системомиследіяльністному (В. А. Лефевр, Г. П. Щедровицький); метакогнітивному (М. Келер, М. А. Холодна, М. Кеплінг) [1;2;3;4].

У сучасній психології проблема рефлексії та рефлексивності з кожним роком набуває все більшої актуальності, що підтверджується великою кількістю емпіричних досліджень. Разом з цим, проблема типологізації симптомокомплексу проявів рефлексії та розкриття її якісного змісту ще не стала предметом активної уваги дослідників.

Тому метою даного дослідження стало виявлення специфіки симптомокомплексу рефлексивності у групах кадетів, об'єднаних близькістю проявів рефлексії та рефлексивності.

У якості досліджуваних виступили 78 юнаків, вихованців ліцею «Правоохоронець» у віці 14 - 16 років. Досліджувані були розподілені на групи, об'єднані близькістю проявів рефлексії та рефлексивності за допомогою кластерного аналізу(за принципом близького сусіда). Першу групу склали 43 особи, другу – 32 досліджуваних. Було використано наступні психодіагностичні методики: методика діагностики рівня розвитку рефлексивності (А. В. Карпов), опитувальник «Диференційний тип рефлексії» (Д. О. Леонтьєв та ін.), тест рефлексивної товариськості (І. В. Аношкін), методика рівня вираженості і спрямованості рефлексії (М. Грант). Для статистичної обробки даних застосовано кластерний аналіз та t - критерій Стьюдента для незалежних вибірок.

Результати дослідження свідчать, що у першій групі, на відміну від другої, були встановлені вірогідно більш високі показники за такими парціальними характеристиками рефлексії як «Ретроспективна рефлексія»

(24,32±0,57; 22,19±0,48), «Ситуативна рефлексія» (20,13±0,38; 18,13±0,26), «Рефлексія спілкування та взаємодії з іншими людьми» (24,01±0,67; 21,17±0,32) та «Загальний рівень розвитку рефлексивності» (138,27±3,69; 106,86±1,83). Стосовно спрямованості рефлексії вірогідно більш високі показники за шкалою «Соціорефлексія» також у першій групі (21,97±2,26; 16,77±0,71). Крім того, представники першої групи відрізняються вірогідно більш високими показниками за таким продуктивним типом рефлексії як «Системна рефлексія» (13,50±1,68; 9,43±0,61) та продуктивною складовою ауторефлексії «Рефлексія товарищескості» (32,56±1,08; 28,88±0,83). За непродуктивною складовою ауторефлексії «Рефлексія контактності» виявлено вірогідно більш високі показники у другій групі (27,31±0,85; 34,46±0,94).

Таким чином, за близькістю проявів рефлексії та рефлексивності досліджувані були розподілені за двома групами, які на ґрунті отриманих емпіричних результатів можуть бути охарактеризовані як група з достатнім рівнем сформованості симптомокомплексу рефлексивності та група з поверхневим її розумінням. Досліджувані з сформованою рефлексією мають схильність аналізувати свої вчинки, свої відчуття, свій внутрішній стан, а також міркувати над минулими, теперішніми і майбутніми подіями свого життя. Такі люди характеризуються вірогідно більш значущою тенденцією до самоаналізу, пізнання своєї унікальної особистості. Особи з поверхневим розумінням рефлексії менш схильні до самоаналізу, їм важко зрозуміти свій внутрішній стан, обміркувати свої вчинки. Такі люди, швидше за все, не прагнуть пізнати свою особистість. Друга кластерна група характеризується відсутністю здатності суб'єкта співвідносити з предметною ситуацією власні дії, координувати, контролювати елементи діяльності відповідно до мінливих умов. Обидві кластерні групи характеризуються схильністю до роздумів про

свою майбутню діяльність, плануванням, вибором найбільш ефективних способів, що конструюються на майбутнє.

Результат дослідження передбачає диференціацію психологічного супроводу та визначає необхідність створення програм, орієнтованих саме на оптимізацію складових рефлексії в другій групі. Здійснене дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми.

Список бібліографічних посилань

1. Давыдов В. В., Рубцова В. В. Развитие основ рефлексивного мышления школьников в процессе учебной деятельности. Новосибирск, 1995. 227 с.
2. Зак А. З. Экспериментальное изучение рефлексии у младших школьников. *Вопросы психологии*. 1978. № 2. С. 102-110.
3. Максименко С. Д. Рефлексія проблем розвитку в психології. *Психологія і суспільство*. 2001. №. 3. С. 4 - 22.
4. Пилипенко Л. В. Соціальна рефлексія як складова життєвого самовизначення сучасної молоді. *Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні/* За ред. Максименка С.Д., Циби В.Т., Шайгородського Ю.Ж. та ін. К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. С. 258–269.
5. Щедровицкий Г. П. Рефлексия и ее проблемы. *Рефлексивные процессы и управление*. 2001. Т. 1. №. 1. С. 47-54.

Науковий керівник: Ламаш Ірина Володимирівна, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент.